

Кулібаба Тетяна Миколаївна
*здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету*

Науковий керівник:
Лабенська Лілія Леонідівна
*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри права
Дніпровського гуманітарного університету*

ФОРМИ НАРОДНОГО ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Стаття 69 Конституції України регламентує, що «народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії» [1].

Актуальність нашого дослідження пов'язана з проблемами відсутності реального механізму реалізації даної норми Основного Закону.

Спробуємо проаналізувати чинники, що спричинили такий стан речей, а також, запропонувати можливі шляхи вирішення цієї проблеми.

Різні аспекти щодо змісту народного волевиявлення та безпосередньої демократії, а також системи відповідних форм її реалізації були об'єктом досліджень значної кількості фахівців права, таких як: М.О.Баймуратов, О.В.Батанов, Ю.Б.Ключковський, М.І.Козюбра, В.В.Кравченко, В.Ф. Погорілко, Ю.М.Тодика, В.Л.Федоренко, О.Ф. Фрицький, Г.П. Циверенко, В.М.Шаповал, Ю.С.Шемшученко, О.І. Ющик та інших науковців.

Нажаль, в науковій юридичній літературі, не існує єдиного підходу до визначення поняття «народне волевиявлення» або «безпосередня демократія». Відповідно, не існує закріплення цих понять й в нормативно-правових актах.

Негативно впливає на такий стан речей, те що автори нашої Конституції порушили вимоги точності й лаконічності мови Основного Закону держави, використали поняття «та інші форми безпосередньої демократії», що дає певний простір для суб'єктивних різнотлумачень як кількості так і якості відповідних форм волевиявлення.

Проаналізуємо декілька підходів до наукового визначення поняття «народне волевиявлення», регламентоване Конституцією.

О.О.Галус, аналізуючи положення статті 69 Конституції визначає, що в Україні на конституційному рівні закріплено можливість існування необмеженого кола форм безпосереднього народовладдя, а також надає авторське визначення форми безпосереднього народовладдя як способу безпосереднього волевиявлення народу або його окремої частини (у деяких випадках – територіальної громади), яке має імперативний та легітимний

характер, із метою вирішення питань, що становлять суспільний інтерес. Наводить їх перелік: конституційні форми – вибори, референдуми, референтні ініціативи, мирні збори, мітинги, походи, демонстрації, звернення громадян (петиції), законодавчі збори, зокрема загальні збори населення за місцем проживання, народні (місцеві ініціативи), дорадчі опитування громадян України, виявлення громадської думки тощо [2, с. 56].

Тобто, автор ототожнює терміни «народне волевиявлення» та «безпосереднє народовладдя». Разом з тим, слід звернути увагу, що таке поняття як «безпосереднє народовладдя» жодного разу не зустрічається в тексті Конституції України та відповідному законодавстві.

Проте, 9 червня 2020 року Верховна Рада України зареєструвала законопроект «Про народовладдя через всеукраїнський референдум», внесений Президентом України.

Інше наукове визначення запропоноване О.Ф. Фрицьким, який вважав, що народне волевиявлення — це засіб реалізації політичного права громадян України вільно обирати і бути обраними до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, до рад місцевого самоврядування, обирати голів сіл, селищ, міст та Президента України, брати участь у всеукраїнських та місцевих референдумах, а також здійснювати інші форми безпосередньої демократії [3].

До таких форм він відносить ті, що регламентовані Конституцією і Законами, а саме: референдуми (загальнодержавний та місцеві), вибори народних депутатів, вибори Президента України, вибори депутатів ВР АРК, вибори депутатів місцевих рад, голів сільських, селищних, міських рад, а також відповідні форми на місцевому рівні: загальні збори, громадські слухання та місцеві ініціативи (вони передбачені Законом «Про місцеве самоврядування в Україні»)

Найбільш цікавим, є підхід до цього питання, яке висловлював, ще у 2001 році, Погорілко В.Ф., який вважав, що у разі узурпації влади народу державою, її органами або посадовими особами – частково чи повністю – він, логічно, має право на будь-яку форму опору, протидії, непокори з метою захисту, охорони влади [4, с. 5].

Тобто, мітинги, демонстрації, пікети, походи та інші акції такого характеру, є також способом народного волевиявлення. Яскравим практичним підтвердженням даної тези, є події Помаранчевої революції 2004 року та Майдану 2014 року.

Зрозуміло, що наукові підходи щодо змісту «народне волевиявлення» або «форми безпосередньої демократії» можуть різнитися, а от у необхідності формально-юридичного закріплення системи форм та дієвого механізму їх реалізації, думки всіх фахівців тотожні.

Проаналізувавши різні наукові погляди, логічним висновком було б, запропонувати внести зміни до Конституції України. Але на сьогоднішній день, склалась досить складна ситуація «замкнутого кола». Для внесення змін до статті 69 Розділу 3 Конституції України, обов'язковою умовою є

проведення всеукраїнського референдуму. Нажаль, провести такий референдум (до речі, як і будь-який інший) неможливо, в зв'язку з відсутністю відповідного законодавства.

Парадоксально, адже, відповідно до статті 5 Конституції України, єдиний носій влади – народ, нажалі, позбавлений права законодавчої ініціативи, а також не має відповідних форм контролю за обраною владою, в тому числі, яка і приймає закони. Хоча, проект Конституції України, підготовлений Робочою групою Конституційної комісії України 15 листопада 1995 р., у ст. 70 було запроваджено таку форму народного волевиявлення, як народна законодавча ініціатива. Проте у чинній Конституції України ця форма чомусь не передбачена, незважаючи на те, що у багатьох конституціях світу вона законодавче закріплена, наприклад Італія, Латвія, Литва, Польща та ін..

Таким чином, станом на сьогодні, залишається чекати від законодавця прояву політичної волі щодо прийняття вкрай актуального закону про референдуми (всеукраїнський та місцеві).

Список використаної літератури:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Галус О.О. Поняття та види форм безпосереднього народовладдя в Україні. *Університетські наукові записки*. 2005 № 4 (16). URL: http://www.univer.km.ua/journal.php?vis=14&vis_cap=%D0%
- 3 .О. Ф. Фрицький. Конституційне право України: Підручник. — К: Юрінком Інтер. - 536 с.. 2003
4. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики / за аг. ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Інститут держави і права ім. В.М Корецького НАН України, 2001. – с. 5